

Ježišova smrť - obeť pre našu spásu

O čom je tento článok

Ako môžeme správne porozumieť biblickým vyjadreniam, ktoré opisujú naše spasenie skrze Ježiša Krista? Čo to znamená, že Ježiš dal seba ako výkupné za nás? Aký význam má Ježišova krv? Akú súvislosť majú tieto otázky s kresťanským životom a vzťahom s Bohom? V tomto článku by sme chceli na tieto otázky odpovedať.

Obsah

- 1 Ježišova smrť — výkupné za nás
- 2 Ježiš — veľkonočný baránok
- 3 Ježiš — obeť, kňaz, vrchnák archy zmluvy
  - 3.1 Ježiš — obeť
  - 3.2 Ježiš — kňaz
  - 3.3 Ježiš — vrchnák archy zmluvy
  - Exkurz 1: Krv Ježiša
  - Exkurz 2: Ľudská obeť?
  - Exkurz 3: V akom zmysle bola smrť Ježiša nutná?
- 4 Ježiš — víťaz

1 Ježišova smrť — výkupné za nás

Na ceste do Jeruzalema pristúpili k Ježišovi dvaja učenici a žiadali ho o výnimočné postavenie v prichádzajúcom Božom kráľovstve. Vo svojej odpovedi Ježiš poukázal na cieľ svojho poslania:

Lebo ani Syn človeka neprišiel, aby sa dal obsluhovať, ale aby slúžil a položil svoj život ako výkupné za mnohých. (Marek 10:45)

Pravdepodobne onedlho po tom, čo povedal tieto slová v predvečer svojej smrti, slávil Ježiš so svojimi učeníkmi poslednú „Paschu“. Zároveň pri tom ustanovil Večeru Pánovu. Skrze jeho slová o chlebe a víne môžeme vidieť, ako vnímal svoju smrť.

Potom vzal chlieb a vzdával vďaky, lámal ho a dával im, hovoriac: „Toto je moje telo, ktoré sa dáva za vás. Toto robte na moju pamiatku.“ Podobne po večeri vzal kalich a hovoril: „Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi, ktorá sa vylieva za vás. (Lukáš 22:19-20)

Ježiš si bol plne vedomý, že jeho smrť nebude nešťastnou náhodou alebo pre neho neočakávanou tragédiou. Rovnako vedel, že nebude len ďalšou obeťou justičnej vraždy.^[1] Ježiš vydal svoje telo a svoju krv kvôli nám.

Bol poslaný od Boha, aby dal svoj život:

Otec ma preto miluje, že ja dávam svoj život, a zasa si ho vezmem. Nik mi ho neberie, ja

ho dávam sám od seba. Mám moc dať ho a mám moc zasa si ho vziať. Taký príkaz som dostal od môjho Otca. (Ján 10:17-18)

Ježišove slová „dávam svoj život [...] sám od seba“ neznamenaajú, že svoju smrť podniel. Prišiel, aby bol svetlom každému človeku (Ján 1:9). S radosťou prišiel uzdraviť tých, ktorí boli zlomeného srdca, darovať zajatcom prepustenie a „ohlásiť Pánov milostivý rok“ (Lukáš 4:18-19). Ale jeho vlastní ho neprijali (Ján 1:11). Na Božiu dobrotu a láskavosť (list Títovi 3:4), s ktorou sa stretli v Ježišovi, odpovedali nenávisťou a vražedným pohrdaním. Ježiš však ich zlobe neodporoval silou (Izaiáš 50:6; 53:7). Úplne zakorenený v Otcovej láske dobrovoľne prijal zlo, ktoré mu spôsobili jeho nepriatelia, a tak ho premenil v dobro. Tým nám priniesol vyslobodenie:

Vy ste síce snovali proti mne zlo, ale Boh to obrátil na dobro, aby uskutočnil to, čo je dnes, aby zachránil život mnohým ľuďom. (Genezis 50:20) [2]

Poslušný vôli svojho Otca prijal a vypil kalich, ktorý sa z Božej milosti stal kalichom Novej zmluvy (Lukáš 22:20 — „*Tento kalich je nová zmluva v mojej krvi ...*“). Tak dosvedčil svoju oddanosť Otcovi a lásku k ľuďom. On, ktorého život bol láskou a oddanosťou, bol poslušný až na smrť.

... ale zriekol sa seba samého, vzal si prirodzenosť sluhu, stal sa podobný ľuďom a podľa vonkajšieho zjavu bol pokladaný za človeka. Uponížil sa, stal sa poslušným až na smrť, až na smrť na kríži. (Filipanom 2:7-8)

Jeho cieľom bolo oslobodiť nás:

Ježiš im povedal: „Veru, veru, hovorím vám: Každý, kto pácha hriech, je otrok. [...] Až keď vás Syn vyslobodí, budete naozaj slobodní. (Ján 8:34,36)

Ježiš vedel, že jeho smrť posluží tomuto cieľu, a preto ju nazval „výkupné za mnohých“. V staroveku sa za oslobodenie otroka platilo výkupným. Ježiš zomrel, aby nás oslobodil, a preto je jeho smrť výkupným daným za nás. Zámerom obrazu výkupného nie je riešiť otázku, komu bolo výkupné zaplatené. Podobne keď Boh „vykúpil,“ [3] svoj ľud Izrael z otroctva v Egypte, nekládol si nikto otázku, komu bolo zaplatené. Pán nezaplatil nikomu nič. Pre biblického autora, ktorý písal o týchto udalostiach, bolo dôležité, aký dôsledok malo Božie konanie pre jeho ľud. Ľud prežíval svoje vykúpenie podobne, ako otrok svoje. Tak ako Boh vykúpil svoj utláčaný ľud z područia Egypta, vykúpil Ježiš ľudstvo.

V Žalme 49:16 žalmista hovorí:

No moju dušu Boh vykúpi, z moci podsvetia [4] ma iste vezme k sebe.

Plný dôvery očakáva žalmista vyslobodenie zo smrti a vzkriesenie do večného spoločenstva s Bohom. Nepýta sa, akým výkupným ho Boh z moci smrti vyslobodí. Asi by sa takejto otázke veľmi čudoval.

Komu by mal Ježiš toto výkupné zaplatiť? Satanovi? [5] To by predpokladalo, že Satan je buď právoplatným vlastníkom [6] padlého ľudstva alebo je Bohu rovnocenným partnerom v akomsi obchodnom vyjednávaní. Pre prvú možnosť nie je žiadny biblický základ. Druhá možnosť (pohľad na Satana, ako na rovnocenného partnera Boha) je rúhanie. Satan je Božím stvorením, tvorom, ktorý sa zo svojho slobodného rozhodnutia vzbúril proti svojmu Stvoriteľovi. Medzi Bohom a Satanom je obrovský rozdiel. Vidieť tohto vzbúrenca voči Božej láske i len na približne rovnakej úrovni ako nekonečného Stvoriteľa, znamená urážať Boha.

Mal teda Ježiš zaplatiť výkupné Bohu? Mal vykúpiť ľudstvo z neľútostnej Božej nadvlády? To by bolo ešte

väčšie rúhanie než to predchádzajúce! Mal by Boh, ktorý je láska, držať ľudstvo spútané v otroctve?

Nieko by mohol namietat: Nevyžaduje však Božia spravodlivosť spravodlivý trest za hriech? Nezaplatil Ježiš skrze svoju smrť pokutu za hriechy všetkých ľudí, aby uspokojil Božiu spravodlivosť?

Obraz „rozpolteného“ Boha, ktorý je schopný prekonať vnútorný konflikt medzi svojou láskou a trestajúcou spravodlivosťou iba usmrtením svojho vlastného Syna je výsledkom (ne)ľudskej fantázie a nemá nič spoločné s Bohom, ktorého nám zjavil Ježiš. (Viac o Božej spravodlivosti a smrti Ježiša pozri článok: [Kristov kríž a Božia spravodlivosť](#)).

Napokon k nim poslal svojho syna, lebo si povedal: „K môjmu synovi budú mať úctu.“ Ale keď vinohradníci zazreli syna, povedali si: „To je dedič. Podťte, zabime ho a jeho dedičstvo bude naše!“ Chytili ho, vyvliekli z vinice a zabili. (Matúš 21:37-39)

Boh poslal svojho Syna, aby nás zmieril so sebou, pretože skrze naše hriechy sme sa stali jeho nepriateľmi. Neposlal ho preto, aby urovnal vnútorný konflikt medzi svojím spravodlivým hnevom a milosrdnou láskou! Boh je preniknutý láskou. Jeho spravodlivosť je v súlade s jeho vernosťou svojím zaslúbeniam a s jeho láskou, ktorá sa v plnosti dáva. Preto nepočíta naše hriechy. Jeho láska bola zjavná práve v Ježišovej oddanosti. V tejto milujúcej poslušnosti až na smrť mal Otec zaľúbenie.

A preto bol Boh Ježišovi, práve v jeho utrpení a smrti, veľmi blízko:

A ten, ktorý ma poslal, je so mnou. Nenechal ma samého, lebo ja vždy robím, čo sa páči jemu.“ (Ján 8:29)

Hľa, prichádza hodina, ba už prišla, keď sa rozpráchnete, každý svojou stranou, a mňa necháte samého. Ale nie som sám, lebo Otec je so mnou. (Ján 16:32)

... že totiž Boh bol v Kristovi, zmieril svet so sebou, nepočítal ľuďom ich priestupky a ustanovil medzi nami zvestovanie zmierenia. (2. Korintským 5:19)

Lebo Boh chcel, aby v ňom prebývala všetka plnosť a aby skrze neho zmieril všetko so sebou, keď pre jeho krv na kríži priniesol pokoj všetkému, čo je na zemi aj čo je na nebi. (Kolosanom 1:19-20)

Tieto verše ukazujú, že Ježiš nebol opustený Otcom, ale naopak, práve v spojitosti so zmierením skrze Ježiša zdôrazňujú, že Boh bol v Kristovi, v ktorom prebývala všetka plnosť Božstva.

Čo potom ale znamenajú slová Ježiša v Matúšovom evanjeliu 27:46?

Okolo tretej hodiny zvolal Ježiš mocným hlasom: „Eli, Eli, lema sabakthani?“, čo znamená: „Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“

Tieto úvodné slová Žalmu 22 je potrebné vidieť v kontexte celého žalmu. Uprostred zúfalej situácie, kedy sa zdalo, že Boh svojho spravodlivého opustil, obracia sa prenasledovaný spravodlivý napriek tomu v plnej dôvere na Boha, ktorý ho vyslobodzuje. Žalm končí vďačnosťou a chválou Boha:

Lebo On nezavrhol, ani nezošklivil si biedu úbožiaka, neskryl si pred ním svoju tvár. Keď volal k Nemu, počul ho. (Žalm 22:25)

Žalm 22 nehovorí o tom, že by bol spravodlivý kvôli vlastným či cudzím hriechom oddelený od Boha, ale o tom, že je prenasledovaný zlými ľuďmi. Dokonca aj v tiesni a súžení, kedy by sa mohlo zdať, že Boh nie je prítomný, a tak ani nechráni, je Boh svojmu milému veľmi blízko.[7]

2 Ježiš — veľkonočný baránok

Vyčistite starý kvas, aby ste boli novým cestom. Ste totiž akoby nekvasený chlieb. Ved' bol obetovaný náš veľkonočný Baránok, Kristus. Preto slávme sviatky nie v starom kvase ani v kvase zloby a neprávosti, ale s nekvaseným chlebom čistoty a pravdy. (1. Korinským 5:7-8)

Týmito slovami napomenul Pavol cirkev v Korinte, pretože zo svojho spoločenstva nevylúčili človeka, ktorý žil v závažnom hriechu. Pavol vztiahol symboliku židovského sviatku slávania veľkonočného baránka — nazývaného tiež Pascha alebo sviatok nekvasených chlebov — na cirkev. Čo tým chcel vyjadriť?

V prvom rade chcel poukázať na čistotu cirkvi. Rovnako tak, ako musí byť pred slávením Paschy odstránený starý kvas zo židovských domácností, musí byť odstránená všetka nepravosť a zloba z cirkvi a zo života každého kresťana.

Po druhé, keď Pavol spomína Ježiša ako ukrižovaného veľkonočného baránka, poukazuje na naše oslobodenie. Sviatok Paschy bol oslavou vyslobodenia izraelského národa z otroctva v Egypte. Náš veľkonočný Baránok — Ježiš — nás oslobodil z otroctva hriechu. Preto nie je pre kresťana možné, aby zostával vo svojich starých hriechoch, a ani pre cirkev, aby vo svojom strede tolerovala niekoho, kto si neváži slobodu, ktorú nám Ježiš dal.

V 1 Korinským 5:7-8 teda nejde o platenie výkupného alebo o trest za hriechy. To si Izraeliti s veľkonočným baránkom nespájali. Veľkonočný baránok nebol obeťou za hriech. Jeho význam je potrebné vidieť v spojitosti s poslednou tzv. egyptskou ranou — zahynutím všetkého prvorodeného v Egypte. Kto mal svoje veraje a vrchný prah domu potreté krvou, bol tejto pohromy ušetrený — „zhubca“ tam nevstúpil (Exodus 12:21-30). Krv bola teda pre Izraelitov ochranou. Po tejto rane vytiahli židia z Egypta. Preto bol veľkonočný hod baránka sviatkom vyslobodenia a záchrany. Boh vyviedol Izraelitov z otroctva v Egypte, aby mu mohli slúžiť v duchovnej slobode, ako jeho svätý ľud, slobodný od akéhokoľvek pohanského vplyvu.

3 Ježiš — obeť, kňaz, vrchnák archy zmluvy

3.1 Ježiš — obeť

V Novom zákone sú početné pasáže, kde je smrť Ježiša prirovnávaná k obeti:

Napodobňujte Boha ako milované deti a žite v láske tak, ako aj Kristus miluje nás a vydal seba samého Bohu za nás ako dar a obeť lúbeznej vône! (Efezanom 5:1-2)

... ktorý nepotrebuje ako veľkňazi deň čo deň prinášať obety najprv za svoje hriechy a potom za hriechy ľudu. On to urobil raz navždy, keď obetoval seba samého.(Hebrejom 7:26-27)

... o čo viac krv Krista, ktorý skrze večného Ducha sám seba priniesol Bohu na obeť bez poškrvny; očistí nám svedomie od mŕtvych skutkov, aby sme mohli slúžiť živému Bohu.

(Hebrejom 9:14)

Podoby nebeských vecí bolo treba takto očisťovať; no nebeské veci samy lepšími obetami, ako sú tamtie. Kristus totiž nevošiel do Svätyne zhotovenej rukou, ktorá je len predobrazom pravej, ale do samého neba, aby sa teraz za nás ukázal pred Božou tvárou. Ani nie preto, aby seba samého viackrát obetoval ako veľkňaz, ktorý rok čo rok vchádza do Svätyne s cudzou krvou. Inak by bol musel trpieť už mnohokrát od stvorenia sveta. On sa však teraz na konci vekov zjavil raz navždy, aby obetovaním seba zničil hriech: A ako je ustanovené, že ľudia raz zomrú a potom bude súd, tak aj Kristus: raz sa obetoval, aby sňal hriechy mnohých, a druhý raz sa zjaví — bez hriechu — na spásu tým, čo ho očakávajú. (Hebrejom 9:23–28)

Preto keď prichádza na svet, hovorí: „Nechcel si obetu ani dar, ale dal si mi telo. Nepáčili sa ti zápalné obety ani obety za hriech. Vtedy som povedal: Hľa, prichádzam — vo zvitku knihy je napísané o mne -, aby som plnil tvoju vôľu, Bože.“ Najprv hovorí: „Obety ani dary, ani obety zápalné, ani obety za hriech si nechcel, ani sa ti nepáčili“ — a ony sa prinášajú podľa zákona. Potom povedal: „Hľa, prichádzam, aby som plnil tvoju vôľu.“ Ruší prvé, aby ustanovil druhé, V tejto vôli sme posvätení obetou tela Krista Ježiša raz navždy. Každý kňaz koná denne bohoslužbu a veľa rás prináša tie isté obety, ktoré nikdy nemôžu odstrániť hriechy. No tento priniesol jedinou obetu za hriechy a navždy zasadol po pravici Boha. A teraz už čaká, kým mu nebudú jeho nepriatelia položení ako podnožka pod nohy. Lebo jedinou obetou navždy zdokonalil tých, čo sa posväcujú. (Hebrejom 10:5–14)

Biblické miesta ako sú tieto, nachádzame hlavne v liste Hebrejom. Zámerom autora je ukázať svojim čitateľom — kresťanom židovského pôvodu, že skrze spásu Ježiša bola platnosť starozákonného obetného kultu zrušená. Autor listu porovnáva smrť Ježiša so starozákonnými obeťami, obzvlášť s obeťou prinášanou v deň zmierenia (Yom Kippur), aby ukázal, že Ježišova obeť je jediná, ktorá môže skutočne odňať hriech, na rozdiel od obetí Starého zákona. Čo bolo podstatou Ježišovej obete, že umožnila skutočné odpustenie hriechov? Autor odpovedá na túto otázku citáciou zo Žalmu 40:

Hľa, prichádzam, aby som plnil tvoju vôľu. (Hebrejom 10:9)

Ježišova smrť bola dôsledkom jeho svätého života. Ježiš prišiel činiť Božiu vôľu od prvého do posledného dychu. Nie však smrť alebo krv samy o sebe sú tým, čo nás zachraňuje. Je to jeho milujúca oddanosť, ktorá sa zjavila najprv v jeho vtelení, potom v jeho živote a dosiahla svoj vrchol v jeho smrti. Prostredníctvom tejto Bohu milej obety nás Ježiš oslobodzuje od našich hriechov. Toto oslobodenie môžeme prijať, len ak aj my prejavíme našu oddanosť jemu. Keď sa mu s vierou a pokorou zverujeme, môže nám odpustiť a premeniť nás, aby sme boli pripravení na večné spoločenstvo s Bohom.

Pasáž v liste Efezanom, kde Pavol hovorí o obeti Ježiša, je potrebné chápať v jej kontexte.

Napodobňujte Boha ako milované deti a žite v láske tak, ako aj Kristus miluje nás a vydal seba samého Bohu za nás ako dar a obetu lúbeznej vône! (Efezanom 5:1–2)

Jeho život je príkladom pre náš život, jeho oddanosť príkladom pre našu oddanosť. Vo veršoch, ktoré nasledujú po Efezanom 5:1–2 vidíme, čo život v oddanosti konkrétne znamená. Je to život v čistote, skromnosti a opravdivosti, život, v ktorom môže byť Boh oslávený. Prírovnanie Ježiša k Bohu milej obeti vyjadruje, že všetko, čo Ježiš v živote a v smrti urobil, sa Bohu páčilo a oslávilo ho.

V Biblii preto nachádzame rôzne verše, ktoré hovoria tiež o živote kresťana ako o prinášaní obeti. Nemusíme z nich ale vyvodiť, že každý kresťan musí zomrieť ako mučeník.

Bratia, pre Božie milosrdenstvo vás prosím, aby ste svoje telá prinášali ako živú, svätú, Bohu milú obeť, ako svoju duchovnú bohoslužbu. (Rimanom 12:1)

Skrze neho teda ustavične prinášajme Bohu obeť chvály, totiž ovocie úst, ktoré vyznávajú jeho meno. Ale nezabúdajte na dobročinnosť a vzájomnú pomoc, lebo v takých obetách má Boh záľubu. (Hebrejom 13:15–16)

Verše z prvého Jánovho listu síce nepoužívajú obetnú terminológiu, dobre ale vystihujú kresťanskú obetavosť:

Čo je láska, poznali sme z toho, že on položil za nás svoj život. Aj my sme povinní dávať život za bratov. (1. list Jánov 3:16)

Efezanom 5:25–27 porovnáva Ježišovu oddanosť s oddanosťou milujúceho manžela:

Muži, milujte manželky, ako aj Kristus miluje Cirkev a seba samého vydal za ňu, aby ju posvätil očistným kúpeľom vody a slovom, aby si sám pripravil Cirkev slávnou, na ktorej niet škvrny ani vrásky, ani ničoho podobného, ale aby bola svätá a nepoškvrnená.

To podstatné v manželovej oddanosti v citovaných veršoch nie je jeho smrť, ale jeho každodenná oddanosť a zdieľanie života so svojou ženou. Dokonca aj v život ohrozujúcej situácii bude pripravený nasadiť vlastný život, aby zachránil život svojej manželky, rovnako ako dobrý pastier položí svoj život za ovce a neuteká, keď vidí, že sa blíži vlk (Ján 10:11–12). Kvôli našej záchrane nasadil rovnakým spôsobom svoj život aj Ježiš.

3.2 Ježiš — kňaz

V liste Hebrejom je Ježiš prirovnávaný nielen k obeti, prinášanej v Deň zmierenia, ale tiež k veľkňazovi, ktorému bol v tento deň, ako v jediný deň v roku, umožnený prístup do svätyne.

Kňaz v Starom zákone mal úlohu prostredníka medzi Bohom a človekom. Kňazi prednášali skrze obeť žiadosti ľudu pred Boha. Prinášali tiež obeť za hriech, ktoré mali preklenúť priepasť, ktorú medzi Bohom a človekom spôsobil hriech. Kňazi sami boli hriešni, a tak boli schopní plniť túto úlohu len veľmi obmedzeným spôsobom. Iba Ježiš — Boh a človek v jednej osobe, ktorý nikdy nezhršil, bol schopný medzi Bohom a človekom vybudovať dokonalý most. On sám je tým mostom — jediným prostredníkom.

Lebo jeden je Boh a jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi — človek Kristus Ježiš, ktorý vydal seba samého ako výkupné za všetkých, ako svedectvo v pravom čase. (1. Timotejovi 2:5–6)

Ako človek stojí Ježiš plne na našej strane. Pozná všetky naše slabosti a pokušenia.

Veď nemáme veľkňaza, ktorý by nemohol cítiť [8] s našimi slabosťami; veď bol podobne skúšaný vo všetkom okrem hriechu. (Hebrejom 4:15)

A preto nám práve on môže pomôcť v našich súženiach a slabostiach. Napriek všetkým pokušeniam nikdy nezhrešil, a tak nám môže dať silu na prekonanie hriechu v našom živote. On je náš svätý veľkňaz.

Veď bolo aj vhodné, aby sme mali takého veľkňaza: svätého, nevinného, nepoškvrneného, oddeleného od hriešnikov, povýšeného nad nebesia, ktorý nepotrebuje ako veľkňazi deň čo deň prinášať obety najprv za svoje hriechy a potom za hriechy ľudu. On to urobil raz navždy, keď obetoval seba samého. (Hebrejom 7:26-27)

Vo svojom vzkriesení prekonal smrť a žije večne.

Preto môže naveky spasiť tých, ktorí skrze neho prichádzajú k Bohu, lebo žije stále, aby sa za nich prihováral. (Hebrejom 7:25)

Ježiš je Emmanuel — „Boh s nami“ (Matúš 1:23). On je Boh, ktorý sa stal človekom.

A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami. A my sme uvideli jeho slávu, slávu, akú má od Otca jednorodný Syn, plný milosti a pravdy. (Ján 1:14)

3.3 Ježiš — vrchnák archy zmluvy

Starozákonný „Deň zmierenia“ (pozri Levitikus 16) je v Novom zákone rôznym spôsobom obrazne prirovnávaný k Ježišovej spáse. Ježiš je prirovnaný nielen k obeti, veľkňazovi ale tiež k vrchnáku archy zmluvy.

V liste Rimanom Pavol píše:

Ale teraz sa zjavila Božia spravodlivosť bez zákona a dosvedčujú ju Zákon i Proroci: Božia spravodlivosť skrze vieru v Ježiša Krista pre všetkých, čo veria. Lebo niet rozdielu: veď všetci zhrešili a chýba im Božia sláva; ale sú ospravedlnení zadarmo jeho milosťou, vykúpením v Kristovi Ježišovi. Jeho Boh ustanovil ako prostriedok zmierenia skrze jeho krv prostredníctvom viery, aby ukázal svoju spravodlivosť, lebo v minulosti prehliadal predošlé hriechy vo svojej božskej zhovievavosti, aby v tomto čase ukázal svoju spravodlivosť: že sám je spravodlivý a že ospravedľňuje toho, kto verí v Ježiša. (Rimanom 3:21-26)

Pavol tu opisuje Ježiša ako „prostriedok zmierenia“, po grécky „hilasterion“, čo doslovne znamená vrchnák truhly zmluvy. Tento vrchnák uzatváral truhlu umiestnenú v najsvätejšej svätyni starozákonného chrámu. V Deň zmierenia ho kňaz pokropil krvou (porov. Levitikus 16:15-16), čo symbolizovalo zmierenie, ktoré dal Boh izraelskému ľudu — očistenie od hriechov. Môžeme o tom čítať v knihe Levitikus:

Lebo v tento deň sa budete zmierovať a očisťovať; očistíte sa od všetkých svojich hriechov pred Pánom. (Levitikus 16:30)

Krv, ktorou bol vrchnák pokropeňý, vyjadruje od Boha daný život.[9] Vrchnák archy zmluvy bol tiež

miestom, z ktorého Boh hovoril s Mojžišom, keď mu zjavoval svoju vôľu.

Tam sa budem stretávať s tebou a z vrchnáka spomedzi oboch cherubov na truhle svedectva budem hovoriť s tebou o všetkom, čo ti prikážem pre Izraelcov. (Exodus 25:22)

Kedykoľvek vošiel Mojžiš do svätostánku, aby sa zhováral s Hospodinom, počul spomedzi dvoch cherubov toho, ktorý hovoril k nemu sponad vrchnáka truhly svedectva. Hovoril s ním. (Numeri 7:89)

Verše v liste Rimanom 3:25–26 teda vyjadrujú, že Boh ustanovil Ježiša ako „miesto“ stretnutia s Bohom — „miesto“, kde je nám Boh zjavený a kde prijímame jeho zmierenie. V ňom Boh zjavil sám seba. Jeho krv je večný život, ktorý je nám skrze neho dávaný. Dostávame tento život, ak Ježišovi veríme a nasledujeme ho. Skrze jeho smrť a vzkriesenie sa Boh ukázal byť tým, kto sa s nami stretáva a zmieruje nás.

Keďže teda máme vznešeného veľkňaza, ktorý prenikol nebesia, Ježiša, Božieho Syna, držíme sa svojho vyznania. Veď nemáme veľkňaza, ktorý by nemohol cítiť s našimi slabosťami; veď bol podobne skúšaný vo všetkom okrem hriechu. Pristupujme teda s dôverou k trónu milosti, aby sme dosiahli milosrdenstvo a našli milosť a pomoc v pravom čase. (Hebrejom 4:14–16)

Nový zákon vzťahuje rôzne aspekty židovskej chrámovej bohoslužby, konanej v Deň zmierenia, na Ježiša. Ježiš je prirovnaný k veľkňazovi, obeti aj vrchnáku archy zmluvy. Rôznosť týchto prirovnaní ukazuje plnosť Ježišovho zmierenia a zároveň naznačuje, že žiadne z týchto prirovnaní nemôžeme brať úplne doslovne.

Stojí za zmienku, že v knihách Nového zákona nenachádzame porovnanie Ježiša s kozlom, ktorý bol zahnaný do púšte po tom, čo na neho veľkňaz „vložil“ hriechy židovského národa (Levitikus 16:21–22). Ani v Starom zákone nebolo zmierenie získané skrze zahnaného kozla, ale skrze kozla obetovaného. Kozol zahnaný do púšte — „pre Azazela“ (Levitikus 16:8) nevyjadruje nič viac, než odstránenie hriechov.

⚓ Exkurz 1: Krv Ježiša

Keď Ježiš ustanovil Večeru Pánovu, povedal: „... *toto je moja krv novej zmluvy, ktorá sa vylieva za všetkých na odpustenie hriechov...*“ (Matúš 26:28). Podobne o Ježišovi písali aj apoštolí. V ich listoch nájdeme početné pasáže o Ježišovej krvi, napríklad:

Jeho Boh ustanovil ako prostriedok zmierenia skrze jeho krv prostredníctvom viery, aby ukázal svoju spravodlivosť, lebo v minulosti prehliadal predošlé hriechy... (Rimanom 3:25)

V ňom máme vykúpenie skrze jeho krv, odpustenie hriechov, podľa bohatstva jeho milosti,... (Efezanom 1:7)

... a aby skrze neho zmieril všetko so sebou, keď pre jeho krv na kríži priniesol pokoj všetkému, čo je na zemi aj čo je na nebi. (Kolosanom 1:20)

... o čo viac krv Krista, ktorý skrze večného Ducha sám seba priniesol Bohu na obetu bez poškrvny; očistí nám svedomie od mŕtvych skutkov, aby sme mohli slúžiť živému Bohu. (Hebrejom 9:14)

Veď viete, že zo svojho márneho spôsobu života, zdedeného po otcoch, boli ste vykúpení nie porušiteľným striebrom alebo zlatom, ale drahou krvou Krista, bezúhonného a nepoškvrneného Baránka. (1. Petrov list 1:18-19)

Ale ak chodíme vo svetle, ako je on vo svetle, máme spoločenstvo medzi sebou a krv Ježiša, jeho Syna, nás očisťuje od každého hriechu. (1. Jánov list 1:7)

...a spievali novú pieseň: „Hoden si vziať knihu a otvoriť jej pečate, lebo si bol zabitý a svojou krvou si Bohu vykúpil ľudí z každého kmeňa, jazyka, ľudu a národa... (Zjavenie 5:9)

Ale oni nad ním zvíťazili pre Baránkovu krv a pre slovo svojho svedectva; a nemilovali svoj život až na smrť. (Zjavenie 12:11)

Tento neúplný výber novozákonných miest, ktoré spomínajú krv Ježiša ukazuje, že apoštoli prikladali Ježišovej krvi veľký význam. Skrže krv máme spásu a odpustenie hriechov, krvou sme boli vykúpení a očistení, skrže krv Baránka víťazíme. Je zrejmé, že „krvou“ sa tu nemyslí telesná tekutina, rovnako to platí vo formulácii „jeho krv na kríži“ (Kolosanom 1:20). Strata krvi pri ukrižovaní, akokoľvek bolo kruté, nebola taká veľká v porovnaní s inými smrteľnými trestami, ako bolo napr. sťatie.

K objasneniu významu krvi môžu pomôcť dve starozákonné miesta:

Lebo život každého stvorenia je v jeho krvi. Preto som zakázal Izraelitom: Nesmiete jesť krv nijakého tvora, lebo život každého tvora je v jeho krvi. Každý, kto by ju jedol, bude vyhubený. (Levitikus 17:14)

Len sa chráň jesť krv, lebo krv je život, a preto nesmieš jesť život s mäsom... (Deuteronómium 12:23)

Ani v jednom z týchto veršov nejde o krv človeka, ale o krv zvierat. Zákaz požívania krvi v Starom zákone je odôvodnený tým, že život každého tvora je v jeho krvi. To znamená, že krv ho oživuje — je jeho životom (alebo jeho životnou silou či vitalitou). Toto spojenie krvi a života zrejme položilo základ pre chápanie krvi pri starozákonnom obetovaní zvierat, ako je to vyjadrené v knihe Levitikus 17:11:

Veď duša živočícha je v krvi a dal som vám ju pre oltár, aby ste ňou zmierovali svoje duše. Krv sprostredkuje zmierenie, lebo v nej je život.

Čo hriech usmrtil, to Boh oživuje. Krv tu slúži ako symbol pre oživujúcu moc Božiu.

Táto myšlienka nám tiež pomôže pochopiť hodnotu krvi Ježiša. Ježiš nebol len človekom. V ňom k nám prišiel v ľudskej podobe Boh. Krv, ako symbol života, je teda tiež symbolom božieho života, ktorý je nám darovaný v Ježišovi. Skrže vieru v neho sa otvárame pre život darovaný od Boha, ktorý nám sprostredkoval vo svojej oddanosti. To nás posväcuje a robí nás novým človekom, ktorý žije na Božiu slávu.

Jeho božská moc nám darovala všetko, čo treba pre život a nábožnosť poznaním toho, ktorý nás povolal vlastnou slávou a mocou. Tým nám daroval vzácne a veľmi veľké prisľúbenia, aby ste sa skrže ne stali účastníkmi na Božej prirodzenosti [10] a unikli porušeniu, ktoré je vo svete pre žiadostivosť. (2. Petrov list 1:3-4)

Krv Ježiša je tiež výrazom pre jeho život, ktorý za nás položil. Prelial svoju krv, čo znamená, že sa pre nás

úplne obetoval, a to až na smrť. Skrze jeho oddanosť prijímame odpustenie, sme očistení a on nám dáva silu k víťazstvu.

Krv obetných zvierat nevyjadruje zástupnú smrť za vykonávateľa obete. Zvieratá boli totiž porázané nielen pri obetovaní za hriech, ale tiež pri prinášaní obetí vďaka vzdania. Keby krv zabitého zvieraťa vyjadrovala zástupnú smrť za človeka, ktorý ho obetoval, nedalo by sa toto chápanie krvi spojiť s obeťami, ktoré neboli spojené s hriechom, ale boli prinášané z rýdzej vďačnosti. Ďalej je dôležité si všimnúť, že myšlienka zástupnej obete by nebola platná pri obetiach za hriechy veľmi chudobných Izraelitov. Podľa knihy Levitikus 5:11 pozostávali tieto obeť z desatiny efy [11] jemnej múky — nie z krvi. Ak vidíme obeť ako dar, môže byť krv v prípade chudobných ľudí nahradená múkou. [12]

Nehovorí ale verš v Hebrejom 9:22 o úplnej nevyhnutnosti preliatia krvi, aby mohol byť hriech odpustený? Píše sa tu:

A podľa zákona sa skoro všetko očisťuje krvou a bez vyliatia krvi niet odpustenia.

Vyjadrenie „podľa zákona“ naznačuje, že cieľom autora nie je formulovať univerzálny princíp, podľa ktorého Boh nie je schopný odpustiť bez preliatia krvi. Autor poukazuje na to, že v starozákonnom kulte hrala krv významnú úlohu a že odpustenie hriechov bolo spravidla spojené s vyliatím krvi. V Starom zákone však nájdeme pasáže, v ktorých Boh odpustil hriech bez vyliatia krvi, ako napríklad už spomínané prinášanie obetí za hriech v prípade chudobných Izraelitov (Levitikus 5:11). Ďalším príkladom je kráľ Dávid, ktorému prorok Nátan vyjadril, že je mu odpustený závažný hriech bez toho, aby od Dávida žiadal akúkoľvek obeť (2. Samuelova 12:13). Žalmy 32 a 103, ktoré chvália Boha za jeho odpustenie, tiež úplne opomínajú akúkoľvek zmienku o obeti alebo o preliatí krvi.

Aj v Novom zákone môžeme čítať, že Ján Krstiteľ kázal odpustenie hriechov pod jedinou podmienkou — pod podmienkou pokánia, ktoré je sprevádzané znamením krstu (Lukáš 3:3–18).

Tiež Ježiš odpúšťal hriechy, bez toho, aby poukazoval na potrebu krvavej obete (Marek 2:1–11, Lukáš 7:47–48). Opakovane zdôrazňoval, že Boh nám môže odpustiť hriechy iba ak sme ochotní odpustiť druhým (Matúš 6:14–15; 18:21–35).

V Starom zákone je opísaná jedna zaujímavá situácia zo života Dávida:

A Dávid vyslovil žiadosť: „Kto mi donesie vody na pitie z cisterny, ktorá je v Betleheme pri bráne?“ Nato sa traja hrdinovia prebili cez tábor Filištíncov, načreli vody z cisterny, ktorá je v Betleheme pri bráne, doniesli ju a dali Dávidovi. Nechcel ju však piť, ale vylial ju Pánovi. A povedal: „Nech ma Pán chráni urobiť to! Je to krv mužov, ktorí išli s nasadením svojich životov.“ Preto ju nechcel piť. Toto urobili traja hrdinovia. (2. kniha Samuelova 23:15–17)

Títo hrdinovia riskovali svoj život, aby Dávidovi priniesli vytúženú vodu. Dávid preto nazýva túto vodu ich krvou. Títo muži dali pre Dávida svoju krv bez toho, aby z nej stratili čo i len kvapku.

Ježiš pre nás vydal svoju krv, svoj život. Hodnota spasenia je v láske, oddanosti a svätosti nášho Pána, v jeho poslušnosti Otcovi. Táto súvislosť medzi krvou, životom a poslušnosťou je viditeľná tiež v 5. kapitole listu Rimanom:

verš 9: ospravedlnenie skrze krv Ježiša

Tým skôr sa teda skrze neho zachránime od hnevu teraz, keď sme už ospravedlnení jeho krvou!

verš 18: ospravedlnenie skrze spravodlivosť Ježiša

Teda ako previnenie jedného prinieslo odsúdenie všetkým ľuďom, tak spravodlivosť jedného priniesla všetkým ľuďom ospravedlnenie a život.

verš 19: ospravedlnenie skrze poslušnosť Ježiša

Lebo ako sa neposlušnosťou jedného človeka mnohí stali hriešnikmi, tak zasa poslušnosťou jedného sa mnohí stanú spravodlivými.

Boh si nežiada niekoľko litrov telesnej tekutiny. On nie je krvilačná modla, ktorá musí byť uspokojená barbarskými vražednými rituálmi. Celá jeho bytosť je láska a z tejto lásky sa nám daroval vo svojom Synovi. Boh očakáva, že mu budeme opätovať jeho lásku našou láskou a oddanosťou, ktorú v nás chce prebudiť skrze našu vieru.

A Boh pokoja, ktorý pre krv večnej zmluvy vzkriesil z mŕtvych veľkého pastiera oviec, nášho Pána Ježiša, nech vás utvrdí v každom dobre, aby ste plnili jeho vôľu; a nech v nás vykoná, čo sa jemu páči, skrze Ježiša Krista. Jemu nech je sláva na veky vekov. Amen. (Hebrejom 13:20-21)

⚔ Exkurz 2: Ľudská obeť?

Nielen v dobe 21. storočia je ľudská obeť považovaná za barbarskú krutosť. Starý zákon už pred dávnou dobou Izraelitom striktno zakazoval vykonávanie takýchto rituálov.

Jeden z príkladov je v knihe Jeremiáš 7:31:

A vybudovali výšiny, Tofet, ktorý je v údolí Ben Hinom, aby tam v ohni upálili svojich synov a svoje dcéry, čo som im ja neprikázal, ani na myseľ mi to neprišlo.

Prinášanie ľudských obetí, ktoré bolo rozšírené medzi Kanaánčanmi, bolo medzi Izraelitami prísne zakázané a bolo úplne v rozpore s Božou vôľou. Taká vec nikdy Bohu „neprišla na myseľ“. Tiež príbeh o obeti Abraháma v Genezis 22 ukazuje, že Boh si neprial Izákovu smrť. Boh od Abraháma žiadal pripravenosť vzdať sa dokonca svojho jediného syna, ktorý mu bol zasľúbený — nežiadal však jeho usmrtenie.

On mu povedal: „Nevystieraj ruku na chlapca a neublížuj mu! Teraz som totiž poznal, že sa bojíš Boha a neušetril si svojho jediného syna kvôli mne.“ (Genezis 22:12)

Abrahám sa mal naučiť, že jeho syn nie je jeho vlastníctvom, ale Bohom darovaným nositeľom zasľúbenia, ktorého má úplne zasvätiť službe Bohu. To vyjadril skrze pripravenosť vzdať sa ho ako toho najcennejšieho. Tento postoj bol v Božích očiach milou obeťou. K tomu volá Boh aj dnes každého kresťana:

Bratia, pre Božie milosrdenstvo vás prosím, aby ste svoje telá prinášali ako živú, svätú, Bohu milú obeť, ako svoju duchovnú bohoslužbu. (Rimanom 12:1)

Jediná „ľudská obeť“ v Starom zákone, ktorá sa Bohu páčila, je spomenutá v knihe Numeri 8:

Áron potom levitov podá ako podávaciu obeť Izraelitov pred Pánom. Takto potom budú môcť konať službu. Po tomto leviti vložia ruky na hlavu býčkov, z ktorých jeden sa bude obetovať ako obeta za hriech a druhý ako celostná žertva Pánovi, aby sa levitom sprostredkovalo zmierenie. Potom levitov postavíš pred Árona a pred jeho synov a podáš ich ako podávaciu obeť Pánovi. Takto oddelíš levitov spomedzi Izraelitov, aby leviti boli moji. Potom sa teda leviti budú môcť ujať služby pri stánku zjavenia. Musíš ich však očistiť a podať ako podávaciu obeť, ... (Numeri 8:11-15)

Leviti sa tu Pánovi ponúkajú ako „podávacia obeta“. Podávacia obeta nespočívala v zabití býkov, ale v službe levitov. Leviti boli zvláštnym Božím vlastníctvom — celá ich služba bola Bohu milou obeťou. Oveľa dokonalejšou obeťou než leviti, ktorí museli prinášať obeť tiež za svoje vlastné hriechy, bol Ježiš. Jeho služba ďaleko prevýšila službu levitov.

Aj keby ľudia nasledovali Ježišovu výzvu k obráteniu a Ježiš by nebol zavraždený ako zločinec, bol by jeho život dokonalou obeťou — nekrvavou ľudskou obeťou — danou pre spásu sveta.

✚ Exkurz 3: V akom zmysle bola smrť Ježiša nutná?

Mnohé pasáže v Novom zákone hovoria o našej spáse skrze Ježišovu smrť. Znamená to, že bez jeho vraždy by nás Boh nebol schopný spasiť? Pisatelia Nového zákona vychádzajú z Ježišovej smrti a vzkriesenia ako z danej skutočnosti. Nešpekulujú nad možnými alternatívnymi spôsobmi, ako inak by nás mohol Boh spasiť. Radi by sme spomenuli len niekoľko myšlienok, ktoré by nás mali priviesť k zamysleniu.

Medzi dokonalými hovoríme aj múdrosť — no nie múdrosť tohto veku ani múdrosť kniežat tohto veku, ktoré spejú k záhube, ale hovoríme tajomnú Božiu múdrosť, ktorá bola skrytá a ktorú Boh pred vekmi určil nám na slávu. Nik z kniežat tohto veku ju nepoznal. Veď keby ju boli poznali, nikdy by neboli ukrižovali Pána slávy. (1. Korinským 2:6-8)

Keby „kniežatá tohto veku“ poznali Božiu múdrosť, neboli by ukrižovali Pána slávy. Tieto verše poukazujú na to, že by nebolo v rozpore s Božou múdrosťou, keby Ježiš zostal nažive, pretože na čom Bohu záležalo, bolo obrátenie ľudí (1. Timotejovi 2:4). Keby židovskí vodcovia počuli a poslúchli Boží hlas, ktorý k nim hovoril v Ježišovi, a keby Izraelský národ uveril vo svojho Mesiáša, spása by celkom iste, ako dôsledok toho, nezlyhala. Boh nepotrebuje zlo, aby mohol robiť dobro!

Nie je to potom tak, ako o nás potupne rozširujú a ako niektorí tvrdia, že hovoríme: „Robme zlo, aby vzišlo dobro“? Ich odsúdenie je spravodlivé. (Rimanom 3:8)

Ježiš tiež jasne vyjadril, že cieľom toho, prečo prišiel na zem, bolo priviesť ľudí späť k Bohu, ako to ukazujú nasledujúce verše:

Napokon k nim poslal svojho syna, lebo si povedal: »K môjmu synovi budú mať úctu.«

(Matúš 21:37)

alebo iné verše v Matúšovi 23:37:

Jeruzalem, Jeruzalem, ktorý zabíjaš prorokov a kameňuješ tých, čo boli k tebe poslaní, koľko ráz som chcel zhromaždiť tvoje deti, ako sliepka zhromažďuje svoje kuriatka pod krídla, a nechceli ste!

Ježiš si bol vedomý zloby ľudí, ku ktorým ho Otec poslal. Jeho odpoveďou na toto zlo však bola láska — láska, ktorá bola pripravená ísť aj na smrť. O koľko lepšie by ale bolo, keby bola táto Božia láska ľuďmi opätovaná! Skrze smrť Ježiša sme vyzvaní aj my vzdať sa nepriateľstva voči Bohu a nášho úteku od neho.

V Kristovom mene prosíme: Zmierte sa s Bohom! (2. Korinským 5:20b)

Ako máme ale potom rozumieť nasledujúcim slovám Ježiša?

On im povedal: „Vy nechápaví a ťarbaví srdcom uveriť všetko, čo hovorili proroci! Či nemal Mesiáš toto všetko vytrpieť, a tak vojsť do svojej slávy?“ (Lukáš 24:25–26)

Ježiš musel do svojej slávy vstúpiť skrze utrpenie. Nie preto, že by musel preliať svoju krv, aby utíšil Boží hnev a zaplatil trestom za naše hriechy. Ježiš nechcel zriadiť svoje kráľovstvo na tomto svete skrze násilie, ale skrze službu a oddanosť. Keď do sveta žijúceho vo vzbure proti Božej добрote príde dokonalé Dobro, ktoré zlí ľudia nechcú počuť, ich reakciou bude nenávisť a násilie. Ježiš skrze svoju vytrvalú lásku prekonal ľudskú nenávisť. To bol dôvod, prečo musel ísť cestou utrpenia a smrti.

Zabili ste pôvodcu života, ale Boh ho vzkriesil z mŕtvych; a my sme toho svedkami. [...] Ale Boh takto splnil, čo vopred oznámil ústami všetkých prorokov, že jeho Mesiáš bude trpieť. Kajajte sa teda, obráťte sa, aby sa zotrelí vaše hriechy... (Skutky 3:15; 18–19)

4 Ježiš — víťaz

Iba skrze vzkriesenie dostáva Ježišova smrť svoj význam. Jeho vzkriesenie ukazuje, že jeho život neskončil prehrou, ktorú by zapríčinila ľudská zloba. Vzkriesenie je Božím potvrdením, že Ježiš bol vteleným Bohom a jeho slová sú pravdou. Smrť nemala posledné slovo, ale Ježiš ju svojou oddanosťou až na smrť prekonal. Znášal zlobu hriešnych ľudí a my teraz môžeme vo vzťahu s ním zakúšať slobodu od hriechu.

Aj vás, čo ste boli mŕtvi v hriechoch a neobriezke svojho tela, oživil s ním a odpustil nám všetky hriechy. (Kolosanom 2:13)

Ale vďaka Bohu, ktorý nám dal víťazstvo skrze nášho Pána Ježiša Krista. A tak, moji milovaní bratia, buďte pevní, neochvejní, čoraz horlivejší v Pánovom diele, veď viete, že vaša námaha nie je daromná v Pánovi. (1. Korinským 15:57–58)

Súvisiace témy

- Kristov kríž a Božia spravodlivosť

Pokiaľ máte myšlienky alebo otázky k tomuto textu, budeme radi, keď nám napíšete.

Vaša e-mailová adresa

Vaša správa

Odosla?

Poznámky:

1. Justičná vražda je neoprávnene udelený trest smrti nevinnému človeku.
2. Pozri príbeh o Jozefovi (Genezis, kap. 37–50). Jozef znášal zlobu svojich bratov a odpustil im. Zostal vo svojom ponížení poslušný a zachoval si bázeň pred Bohom. Preto ho Boh povýšil a v období hladu dal skrze neho záchranu jeho bratom, hoci sa voči nemu zachovali veľmi zle. Jozefov postoj je predzvesťou Ježišovho postoja.
3. A ktorý iný národ na zemi je ako tvoj ľud, Izrael, ku ktorému prišiel Boh vykúpiť si ho za ľud; chcel si si urobiť veľké a obávané meno a chcel si vyhnať národy spred svojho ľudu, ktorý si vykúpil z Egypta. (1. Kniha kroník 17:21)
4. Slovo „podsvetie“ (hebr. šeol) má na tomto mieste význam „smrť“, podobne ako vo viacerých pasážach Starého zákona.
5. To bolo rozšírené vysvetlenie od čias gréckeho teológa Origena (3. stor. n.l.) až do 11. storočia.
6. Satan si svoju moc privlastnil nezákonne. On je „vládcom tohto sveta“ (napr. Ján 12:31) do tej miery, do akej sa mu ľudia poddajú. Právoplatným vládcom sveta a tiež Zeme je v súlade s učením Biblie Boh: Žalm 50:12, 24:1, Skutky 17:24.
7. Zaujímavá paralela je v Izaiášovi 53:3–4. Mesiáš je tu opustený ľuďmi, hoci oni považovali Božieho Služobníka za raneného a opusteného Bohom.
8. Grécke slovo „sympatheo“ znamená spolu — trpieť, súcitiť. To znamená niečo úplne iné a oveľa viac, než náš výraz „sympatia“. Ježiš vstupuje „do“ nášho utrpenia a prežíva ho s nami.
9. Pozri Exkurz 1 a článok: RAU, Michael. Im Blut ist das Leben! [V krvi je život!]. In: Deutsches Pfarrerverband [online]. 2002, no. 3. [cit. 2013-10-04]. Dostupné na internete: <https://www.pfarrerverband.de/pfarrerblatt/archiv>
10. Výraz „účastnými na božskej prirodzenosti“ samozrejme neznamená, že už nie sme ľuďmi, ale poukazuje na úzky vzťah s Bohom, ktorý nám bol daný v Ježišovi.
11. Asi 2 — 4 litre.
12. Jedným z príkladov je príbeh Kaina a Ábela, kde sa nejedná o obeť za hriech. Kain a Ábel priniesli Bohu dar (Genezis 4:1–4, Hebrejom 11:04).

© 2022 www.krestania.info - Všetky práva vyhradené.

Uvedené biblické pasáže sú prevzaté z prekladov: Preklad prof. Jozefa Roháčka © 1936 - 1969, Evanjelický preklad © 1995 - podľa prekladu redakčnej komisie Slovenskej evanjelickej cirkvi a.v. v SR a Katolícky preklad © 1968 Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, Rím, b. t. 1968.

Články zverejnené na týchto webových stránkach alebo ich časti môžu byť použité v nezmenenej forme pre súkromné účely. Publikovanie alebo použitie týchto dokumentov v akejkoľvek inej forme alebo pre akýkoľvek iný účel podlieha nášmu súhlasu.

Webová stránka môže obsahovať odkazy na internetové stránky tretej strany. Ich zverejnenie neznamená, že ich obsah schvaľujeme, prijímame alebo s ním súhlasíme.